

# LIVADA CU VIȘINI

de A. P. Cehov

Opera dramatică a lui Cehov, și cu deosebire esența ei concentrată, care este *Livada cu vișini*, întâmpină, neîndoios, ca una dintre cele mai promițătoare ispite, năzuințele creatoare ale unei echipe teatrale. A dori să pui în scenă și să joci pe Cehov echivalează cu a afirma conștiința unui apogeu artistic, cu mărturisirea unui sentiment de plenitudine creatoare ce aspiră puternic să se verifice, să se materializeze. Fiindcă, în adevăr, dincolo și deasupra oricăror glosse analitice, privind estetica și măsterul cuvântului, arhitecturii și „deschiderilor“ poeziei cehoviene, poezia aceasta se oferă, în instanță revelatoare, înțelegerii noastre, abia când îi sînt surprinse valențele teatrale și cînd este înălțată și integrată ambianței, ritului și ritmului scenei.

A spune că Cehov a văzut teatral lumea, nu este o descoperire de ultimă oră, nici consemnarea unei trăsături exclusive a lui. „Lumea ca teatru“ este o viziune care vine mult mai de departe. Numai că Cehov nu vede în *filozof* teatralitatea relațiilor și vieții umane; el le instrumentează numai *more theatri*, cu alte cuvinte angrenează problemele și demersurile omului într-un sistem de acțiuni și reacțiuni ce se întrepătrund, se etajează și se răspîndesc într-un continuu proces de impulsuri centripetale și centrifuge, cu aparentă autonomie, pe o anumită arie de preocupări și circumstanțe. Această, fără ca vreo intervenție de afară a poetului — însoțită sau însoțit resimțită — să direcționeze sensuri ori să impună unghiuri sau puncte de vedere. Cehov nu argumentează viața, nu o demonstrează; o fixează în instantanee și o aduce așa vederii, observației și meditației noastre: fără retușuri (care s-o flateze, estompîndu-i, ori, dimpotrivă, s-o urîțească îngroșîndu-i trăsăturile), deci fără a lăsa impresia unei orientări calculate spre un efect sau altul, spre o semnificație sau alta. Semnificațiile sînt lăsate a izvorî din viață (cu aparentele ei, de obicei, destrămate și neînjugate unei logici precis conturate), nu dintr-o fabulă dinainte confecționată a vieții. De aceea, Cehov se vrea mai puțin un constructor de ficțiuni care „vorbesc“ prin peripeții și intrigi — prin deveniri, și mai mult observator al unei geografii și geologii a societății — elocvente prin dispoziția ori disponibilitatea la devenire a indivizilor ce-o reprezintă.

Din această perspectivă, el este un colecționar și un colorist de tipuri foarte diverse și închipuind, fiecare, cu complexitatea lui lăuntrică și cu stările în care e surprins, un univers existențial deosebit, închis în el însuși, legat de restul lumii numai superficial și drăpîndu-și, pe cit e în stare, adevăratul chip și combustia reală a firii lui, cu vâlul unei mai angajate ori mai dezangajate aderențe la o comunitate de conveniențe, convenții și interese. Există la ei, sub acest raport, o sinceritate histrionică a măștii (scut de apărare față de ingerințele posibile ale mediului ambiant), prin care transpare, totuși, tristetea solitudinii și sentimentul, fie al rătăririi, fie al unui dezrădăcinat dor de altcum, de altceva. Prin și peste aceste existențe atomare, într-un continuu dar nevolnic du-te-vino, trece ca un liant inefabil boarea ineluctabilului, a istoriei. Ea, istoria, sintetizează, lămurește, consolează, triază, încheie și deschide perspective, conferă semnificație, coeziune și direcție agitației, destrăcărilor, dezrădăcinărilor. Ea, istoria, cu funcția ei reparatoare și restauratoare de sensuri și de echilibru, îngăduie (dacă nu chiar impune) poetului să așeze existențele pe care le observă și pe care ni le înfățișează cum le observă, cum sînt (descumpănite, căutîndu-și zadarnic un echilibru; singure, dornice dar incapabile a se împlini în și prin alții) sub o atotcuprinzătoare și calmantă boltă de umor, și să le lase a-și consuma clipa de destin în care i-a fixat, sub specia deopotrivă a istoriei și a umorului.

Ceea ce ar fi putut apărea, astfel, în *Livada cu vișini*, drept tragedie a ineluctabilului, a trecerilor ineluctabile din ieri în azi și din azi în mîine, se convertește într-un nostalgic și destins poem comic al „omului sub vreme“ și al vremilor care, unele se duc fără întoarcere, altele vin fără piedică. E aici, un foarte subtil și dificil joc de întrepătrundere a climatelor. E și jocul nu mai puțin pe multe de cuțit al „măștilor“ ce se expun hazului pentru a-și înșela propriul fond de amărăciune, ca și jocul, și acesta nespus de lunecos, al planurilor (de viață și de psihologie) ce se întretaie, fără totuși, a se atinge, ca și jocul vectorilor, cînd centripetali, cînd centrifugi, de care ascultă acțiunile și atitudinile eroilor, desenînd imaginea unui țesut social destrămat, dar configurînd prin chiar imaginea destrămării o ambianță umană, generală, unitară. În toate aceste perspective (și propuneri) ludice, poezia cehoviană se oferă irezistibil ispititor constructorului de spectacole și actorului. Irezistibil, ispititor, dar și neînchipuit de riscant. Fiindcă poezia cehoviană, dacă se destăinuie prin excelență scenic, pretinde, pentru a dobîndi corp și viață, nu doar o mînuire superioară a mijloacelor de configurare și de expresie, înarmate, acestea, de o permanent trează grijă exegetică, ci și, în primul rînd, știința de a o lăsa să se dezvăluie totuși, liberă de accente sau sublinieri ostentative și, deci, limitativ exegetice. Firește, exprimăm aici o exigență ideală. Dar e de

ajuns să resimți într-un spectacol chehovian măcar tendința de a se apropia de înălțimea acestei exigențe, pentru ca îngăduința, în prețuirea spectacolului, să fie legitimată. Este cazul cinstitului efort al echipei Teatrului Maghiar de Stat din Cluj și a regizorului său, Szabo Jozsef. Dincolo de o seamă de aspecte care nu pot fi privite fără reticențe (dintre acestea, flagrant păgubitoare ne apare traducerea ideii de destrămare a universului uman al comediei, printr-o destrămare, imprecizie, neîncheiere parcă a vieții scenice) e limpede că *Livada cu vișini* lucrată de ei, e marcată de înțelegerea tonalității de ansamblu pe care o reclamă și de înțelegerea tipologic semnificativă a lumii și problemelor ce înfățișează. Notăm astfel: extremele marginale care încadrează istoricește metafora „livezii”. De o parte Firs (ecoul neputincios răzvrătit al nostalgiilor feudale, orbecând și obstaculind, într-o continuă și senilă bodogăneală, apoi părășind, într-o stingere neluată în seamă de nimeni, scena vieții și a istoriei). Andrasi Marton face în Firs, pe aceste date, o compoziție remarcabilă. De altă parte, Trofimov, visul unei „livezi viitoare”, inundată de lumină și bucurind cu lumina ei întreg pământul. Hejja Sandor n-a atras, din păcate, asupra-și, în afară de tinerețea proprie, atenția cuvenită unei poziții polare, de perspectivă a înnoirii istorice, în raport cu perspectiva vetustului iremediabil, încarnat de Firs. Intre aceste extreme, roiesc nuanțele „vremii”: luciditatea practic-butucănoasă (s-ar fi cuvenit, oarecum, și tincturată de un ascuns fior de culpabilitate) a lui Lopahin (Vadasz Zoltan); deznădăjduirea, înșelându-se pe sine cu falsa satisfacție a tuturor drumurilor și tuturor orizonturilor, pe care Vitalyos Ildiko o desenează cu făcut aplomb, interpretînd pe Șarlotta Ivanovna; apoi Ania, inconștiența ingenuă, cu ofeliana candoare, jucată de Anna Szeles; inconștiența parazită-estetizantă a lui Gaiev, „lucrată” comportamental de Horvath Bela, poate prea în litera indicațiilor lui Cehov, de aceea, parcă, mecanizat în gest caricatural; înșfîșit, culminînd, Ranievskaja — inconștiența capricios mulată pe o largă și revărsată gamă de disponibilități afective, trăindu-și cu eleganță vapoasă și cu jucăușă prestanță, în același timp, amurgul epocii sale, în încarnarea actriței de mari resurse, Bisztrai Maria. În jurul personajului ei, Bisztrai Maria a știut să atragă, ca în jurul unui focar, celelalte figuri și „trimiteri” ale comediei, cărora au știut, la rîndul lor, să le dea o policromă diversitate: Krasnai Paula, Biro Levente, Köllő Bela, Borbath Julia etc.

Nu este *Livada...* ideală, desigur. Poate e și mult pină la ea. E, totuși, o versiune care cinstește prin încumetare și vădit simț de răspundere echipa Teatrului Maghiar de Stat din Cluj și osîrdia lui spre virfurile poeziei teatrale.

Fl. T.

Teatrul A. Davila din Pitești

## • VIFORNIȚA

de Leonid Leonov

## • 104 PAGINI DESPRE DRAGOSTE

de Eduard Radzinski

Bine cunoscut la noi ca prozator și autor al pieselor *Invasia*, *Un om obișnuit*, *Caleașca de aur*, Leonid Leonov și-a marcat prin intermediul teatrului din Pitești prezența în Festivalul Dramaturgiei ruse și sovietice cu una dintre cele mai frumoase și mai tulburătoare pagini din opera sa: *Vifornița*. Mișcată de eroi exemplari, bogată în situații tari, în care frumosul și abjectul se înfruntă dur și pătimaș, cu o substanță dramatică de profunde sensuri umane și semnificații politice ce nu-și pierd actualitatea, *Vifornița* (scrisă în 1938) este o dramă aspră și viguroasă.

Zilele și orele exaltării festive din preajma Anului Nou, sînt, pentru eroii *Viforniței*, zile și ore ale unor mari confruntări și explozii în conștiințe. Clipa viforniței de afară și a înnoirii anului devine simbolic clipa viforniței din sufletele oamenilor și a înnoirilor din cugete. Pentru frații Sirovarov, Stepan și Profiri, ca și pentru membrii familiilor lor, care au pățimit mulți ani în minciună și incertitudini, a sosit, în sfîrșit, clipa adevărului: Stepan Sirovarov își îndemnează frațele să fugă în străinătate; s-a însurat cu nevasta acestuia, silind-o să ascundă adevărul și să spună tuturor că Profiri a murit. Prin falsificarea adevărului, Stepan ajunge să-și creeze o platformă politică și, prin tot soiul de matrapazfleciri, una socială importantă. Sub aparența lui principală, el este în fond, un ticălos ipocrit și un demagog, iar prin ultimul său gest — otrăvirea lui Lopotuhin — chiar un criminal. Revenirea lui Profiri și momentul confruntării dintre cei doi frați, smulg vâlul care acoperea universul abject și obscur al lui Stepan, cu cugetul lui sfîșiat de temeri și trădări, cu atitudinea lui antisocială și antiumană. Profiri a plătit un preț mare și greu înstrăinării sale; a trebuit să înfrunte toate riscurile pentru a veni să moară pe pământul patriei, să-și „culce capul în zăpada Rusiei”.

Privită din perspectiva acestui destin amar, *Vifornița* dobîndește un profund și înfiorat sens patriotic. Leonov vorbește aici despre puterea omului de a-și alege și de a-și de-